

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ:

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΣΤΗ ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Παντελής Βούλγαρης είναι από τους ιδρυτές και ένας από τους δυο-τρεις κορυφαίους εκπροσώπους του Νέου Ελληνικού Κινηματογράφου (NEK). Οι αφηγηριακές μικρού μήκους ταινίες του «**Ο Κλέφτης**» και «**Τζίμης ο Τίγρης**» θεωρούνται από τις γενέθλιες δημιουργίες του NEK, σπουδαίοι πρόλογοι των στόχων και των οραμάτων μιας γενιάς κινηματογραφιστών που πέτυχε την αναγέννηση της εγχώριας κινηματογραφίας. Η δική του πορεία στον χώρο, εκτός από την ξεχωριστή της δημιουργικότητα, είναι και απολύτως διακριτή. Ο Θόδωρος Αγγελόπουλος, ο Νίκος Παναγιωτόπουλος ή ο Νίκος Νικολαΐδης επιχείρησαν την πλήρη ρήξη με τους προγόνους της ελληνικής κινηματογραφικής βιοτεχνίας.

Ο Βούλγαρης, όμως, με την πρώτη μεγάλο μήκους ταινία του το 1972, «**Το προξενιό της Άννας**», επεδίωξε να σχοινοβατήσει ανάμεσα στην ποιοτική επέκταση των διδαγμάτων τους και στη ρεαλιστική ανανέωση του δικού του βλέμματος, προσπαθώντας να κρατήσει τη μεγάλη και ισχυρή παράδοση των Ελλήνων ηθοποιών και σκύβοντας στους ταπεινούς, καθημερινούς ανθρώπους για να εξορύξει εικόνες, χειρονομίες και συμπεριφορές τους. Αυτή η ματιά στην μικρή ανθρώπινη ιστορία διαπερνάει όλο το έργο του, από το Προξενιό μέχρι την πιο πρόσφατη ταινία του, «**Όλα είναι δρόμος**».

Στη σταδιοδρομία του, ο Βούλγαρης τόλμησε και αναμετρήθηκε με διαφορετικά κινηματογραφικά είδη, όπως είναι η ιστορική βιογραφία, με τον «**Ελευθέριο Βενιζέλο**», και το μιούζικαλ όπως εμφανίζεται στην ελληνική πραγματικότητα, στη χρυσή εποχή της επιθεώρησης, με το «**Ακροπόλ**». Αυτές οι δύο ταινίες, ριψοκίνδυνα φιλόδοξες ως προς το μέγεθος της παραγωγής τους, αλλά και ως προς τις απαιτήσεις που επέβαλλε το θεματικό εύρος τους, μοιάζουν παράταιρες στην όλη δημιουργική πορεία του Βούλγαρη. Σαν να παρασύρθηκε ο ίδιος από τη γοητεία του μεγάλου θεάματος κι άφησε να αμβλυνθεί η τόσο ξεχωριστή, οξεία, προσωπική του ματιά. Αυτή η ματιά είναι η ματιά που ρίχνεται πάνω στην πραγματικότητα μιας χώρας, μιας πόλης, αλλά και πάνω στο μικρό τοπίο των ανθρώπων, άλλοτε μοναχικό, τρυφερό και αδιέξοδο («**Ήσυχες μέρες του Αυγούστου**»), άλλοτε εγκλωβισμένο, θυμωμένο και πυρακτωμένο («**Όλα είναι δρόμος**») και που είναι, ίσως, η πιο εύφορη περιοχή στο έργο του Βούλγαρη. Σ' αυτές τις ταινίες, που σχεδιάστηκαν και ολοκληρώθηκαν κάτω από μια πίεση χρόνου που αποδείχθηκε γόνιμη, αναδεικνύεται ο χαρακτήρας του επείγοντος μιας συγκεκριμένης θεματογραφίας, μιας συγκεκριμένης προσέγγισης, που τον «καίει». Σ' αυτές, η γεμάτη αγωνία και ζεστασιά ματιά πάνω στην κοινωνία και τους ανθρώπους, πάνω στις καθημερινές συνήθειες και χειρονομίες, σε ό, τι δηλαδή ονομάζουμε πραγματικό, μετουσιώνεται σε συγκίνηση. Σ' αυτές, οι ήρωες δεν είναι ομφαλοσκοπικές, παγερές φιγούρες, αλλά παλλόμενοι χαρακτήρες με σάρκα και οστά.

Κινηματογραφιστής της μοναξιάς, των χαμένων ελπίδων και των πνιγμένων επιθυμιών, με εμφανείς τις νεορεαλιστικές επιρροές, ο Βούλγαρης στρέφει το βλέμμα του στη μεταβαλλόμενη ελληνική κοινωνία και στους απλούς, καθημερινούς ανθρώπους, με κατανόηση και ευαισθησία, με αμεσότητα και ειλικρίνεια. Άλλωστε, δεν είναι διόλου τυχαίο το ότι, από τους σκηνοθέτες του NEK, ο Παντελής Βούλγαρης είναι αυτός που επηρέασε περισσότερο τους νεότερους Έλληνες κινηματογραφιστές.

ΤΑ ΠΕΤΡΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ*Περιεχόμενο*

Η 18χρονη Ελένη κι ο 22χρονος Μπάμπης γνωρίζονται κι ερωτεύονται στη Θεσσαλία, το 1954. Πολύ σύντομα, ο Μπάμπης συλλαμβάνεται για παράνομη δραστηριότητα και καταδικάζεται σε πολύχρονη φυλάκιση. Η Ελένη, που επίσης καταζητείται, καταφεύγει στην Αθήνα όπου θα ζήσει,

σε κατάσταση παρανομίας, μέχρι το 1966. Όταν, το 1966, ο Μπάμπης μεταφέρεται από την Κρήτη στις φυλακές της Αίγινας, η Ελένη καταφέρνει να μπει στο πλοίο για να τον δει για λίγο, έστω από μακριά. Στα τέλη του '66 ο Μπάμπης αποφυλακίζεται και τότε ολοκληρώνουν για πρώτη φορά τον έρωτά τους.

Βραβεία: καλύτερης ταινίας, σκηνοθεσίας και γυναικείας ερμηνείας στο Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Βραβεία καλύτερης ταινίας, γυναικείας ερμηνείας και μουσικής στα Κρατικά Βραβεία Ποιότητας του ΥΠΠΟ. Ειδική μνεία για την ερμηνεία της Θ. Μπαζάκα και ειδικό βραβείο OCIC στο Φεστιβάλ Βενετίας. Βραβεία γυναικείας ερμηνείας και μουσικής στο Φεστιβάλ Βαλέντσια.

ΤΑ ΠΕΤΡΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ (οι συντελεστές)

Σκηνοθεσία: Παντελής Βούλγαρης
Σενάριο: Παντελής Βούλγαρης
Φωτογραφία: Γιώργος Αρβανίτης
Μοντάζ: Ανδρέας Ανδρεαδάκης
Ήχος: Ανδρέας Αχλάδης
Σκηνικά: Ιουλία Σταυρίδου
Κοστούμια: Ιουλία Σταυρίδου
Μουσική: Σταμάτης Σπανουδάκης
Ηθοποιοί: Θέμις Μπαζάκα, Δημήτρης Καταλειφός, Μαρία Μαρτίκα, Ειρήνη Ιγγλέση, Νίκος Μπιρμπίλης, Ηλίας Κατέβας
Παραγωγή: ΕΚΚ, ΕΡΤ Α.Ε., Παντελής Βούλγαρης
35mm Έγχρωμη 142' Ελλάδα 1985

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ

Φιλμογραφία

Νύφες 2004
Όλα είναι δρόμος 1998
Ήσυχες μέρες του Αυγούστου 1991
Η φανέλα με το νούμερο 9 1988
Πέτρινα χρόνια 1985
Ελευθέριος Βενιζέλος 1910-1927 1980
Happy Day 1976
Ο μεγάλος ερωτικός 1973
Το προξενιό της Άννας 1972
Ο χορός των τράγων 1969
Τζίμης ο τίγρης 1966
Ο κλέφτης 1965

Άσκηση: Να αξιολογήσετε την ταινία του Βούλγαρη «Πέτρινα χρόνια»

Η αφανής θέση της ποίησης στα ένθετα των εφημερίδων

Ο Ν. Βαγενάς σε σχόλιό του (Το Βήμα, 21.1.2007) κατηγόρησε το ένθετο των Νέων «Βιβλιοδρόμιο» ότι απαξιώνει την ποίηση εξοβελίζοντας την από τις μόνιμες στήλες του: «Δεν είναι τυχαίο ότι τα ένθετα αυτά παρουσιάζουν - σε ότι αφορά τη λογοτεχνία - σχεδόν αποκλειστικά βιβλία πεζού λόγου (κυρίως μυθιστορήματα), ότι καλλιεργούν περισσότερο τη βιβλιοπαρουσίαση παρά τη βιβλιοκριτική, και ότι από τις σελίδες τους έχουν σχεδόν αποκλειστεί τα ποιητικά βιβλία, που, ως γνωστό, «δεν πουλάνε». Οι ελάχιστες αναφορές τους σε έργα ποιητικά είναι κυρίως θεωρήσεις φαντασμαγορικές (όπως αυτή του βιβλιοδρομικού αφιερώματος) μεγάλων έργων του παρελθόντος, που αισθάνεται κανείς ότι χρησιμοποιούνται ως κριτικά φύλλα συκής, για να κρατηθούν τα ποιητικά προσχήματα.»

Το «Βιβλιοδρόμιο» (υπεύθυνη ύλης: Μ. Χαρτουλάρη) απάντησε (Τα Νέα, 27.1.2007) κατηγορώντας τον για μιζέρια, αλλά πουθενά λόγος για την ταμπακέρα, για το γιατί δηλαδή όντως λείπει η ποίηση από την εφημερίδα. Στις 3.2.2007 ο Βαγενάς επανέρχεται με επιστολή στα Νέα και η απάντηση της Χαρτουλάρη στο ίδιο φύλλο έχει ως εξής: «Το «Βιβλιοδρόμιο» δεν [...] είναι λογοτεχνικό περιοδικό (ούτε πλασάρεται ως τέτοιο) αλλά ένθετο για το βιβλίο. Και δεν επιζητεί να παρουσιάζει «σωστά» (ποιος θα κρίνει το σωστό) τη λογοτεχνική μας πραγματικότητα. Φιλοδοξεί να κεντρίζει το ενδιαφέρον όχι μόνον των μυημένων αλλά ενός ευρύτερου και ετερόκλητου κοινού στα βιβλία που συζητιούνται εντός και εκτός συνόρων, δικαίως ή αδικώς. Φιλοδοξεί να συλλαμβάνει τις ανησυχίες της εποχής μας όπως αυτές καταγράφονται σε μια αρκετά πλατιά γκάμα έργων. Και την προσέγγισή του δεν τη θέλει φιλολογική αλλά κοινωνικο-πολιτικο-ιστορικο-ανθρωπολογική. Κι αν προσπαθεί να γίνεται ελκυστικό δεν προδίδει ποτέ το περιεχόμενο των κειμένων που φιλοξενεί. Με αυτά τα δεδομένα γίνεται σαφές ότι δεν «απαξιώνει» την ποίηση, αλλά την εντάσσει στις προτεραιότητές του. Οι μείζονες ποιητές εξάλλου, τεθνεώτες και ζώντες, δεν έλειψαν ποτέ από τις σελίδες του, ούτε κι εκείνοι που συνδέονται με φαινόμενα ευρύτερου ενδιαφέροντος. Η συστηματική όμως παρουσίαση της σύγχρονης ποίησης (την οποία ούτε οι κριτικοί των εφημερίδων παρακολουθούν πιστά), όπως και κάποιων κατηγοριών επιστημονικών βιβλίων που απευθύνονται σε ειδικά κοινά, είναι αρμοδιότητα των ειδικών περιοδικών.»

«Τα Νέα» θεωρούν την ποίηση ενδιαφέρον λίγων και την εναποθέτουν στα χέρια ειδικών περιοδικών, σαν τις συνταγές, το ψάρεμα και το κυνήγι...!!! Η ενοχή τους όμως αναγνωρίζεται έμμεσα –και προς τιμή τους- όταν 15 μέρες μετά (17 Φεβρουαρίου 2007) εισάγουν ειδική στήλη για την ποίηση με υπεύθυνο τον Χάρη Βλαβιανό, η οποία διατηρείται ως σήμερα αναδεικνύοντας σύγχρονες ποιητικές μορφές. Σήμερα ο Ευρ. Γαραντούδης βάζει τα χέρια του επί τον τύπον των ήλων και επισημαίνει: «Το γεγονός ότι στα ένθετα των εφημερίδων για το βιβλίο δεν υπάρχει, εδώ και καιρό, συστηματική κριτική αποτίμηση της σύγχρονης ποιητικής παραγωγής είναι αδιαμφισβήτητο. Στα ένθετα αυτά, βιβλιοκριτικά κείμενα για ποιητικά βιβλία δημοσιεύονται πλέον, σε αντίθεση με ό, τι συνέβαινε πριν από μερικές δεκαετίες, με δυσκολία και εξαιτίας κυρίως διαφόρων συγκυριών που αφορούν στον κρινόμενο ποιητή ή στον κρίνοντα κριτικό ή στη μεταξύ τους σχέση.» Και συνεχίζει ως προς το ζήτημα που μας απασχολεί: «Πάντως, οι συχνές, ιδιωτικές ή δημόσιες, κατηγορίες ενός μέρους της λογοτεχνικής κοινότητας προς τους υπεύθυνους δημοσιογράφους των ένθετων για το βιβλίο ότι δεν δίνουν σημασία στην ποίηση δεν έχουν ιδιαίτερο νόημα, επειδή οι επιλογές των δημοσιογράφων ως επαγγελματιών ευθυγραμμίζονται με τις διαθέσεις του αναγνωστικού κοινού γύρω απ' ό, τι ασαφώς θεωρείται σήμερα λογοτεχνικό βιβλίο. Εν προκειμένω, η επιλογή να μην κρίνεται συστηματικά η ποίηση στα ένθετα των εφημερίδων, εντύπων μεγάλης κυκλοφορίας, οφείλεται στην πανθομολογούμενη υπερίσχυση, τις τρεις τελευταίες δεκαετίες, της πεζογραφίας στις προτιμήσεις του κοινού και στη συνακόλουθη στροφή της μεγάλης πλειονότητας όσων γράφουν (ή προσπαθούν να γράψουν) από την ποίηση στην πεζογραφία.»

Το συμπέρασμα είναι εύγλωττο: τα βιβλία ποίησης δεν πουλιούνται και γι' αυτό απαξιώνονται από τους κριτικούς, έστω κι αν η ποίηση αυτή καθεαυτή κινείται και επιζεί με άλλους τρόπους.

